

«Του χαμένου αδελφού»

Χιόνι μέχρι το γόνατο. Με δυσκολία βαδίζουν. Παραμερίζουν το χιόνι που είχε γίνει σκληρό σα πέτρα και συνεχίζουν. Βυθίζονται μέσα του και νιώθουν το τσουχτερό κρύο και έναν οξύ πόνο να διαπερνά τα κόκαλά τους. Μισοί άνθρωποι μισοί αγρίμια του βουνού έχουν γίνει πια, μαθημένοι στα χιόνια, στις κακουχίες και στο κακοτράχαλο έδαφος προχωράνε μέρα-νύχτα χωρίς αγκομαχητά, χωρίς λέξη, μήτε παράπονο. Τα χείλη τους σφραγισμένα καλά, τα χέρια τους γαντζωμένα πάνω στα όπλα τους, δεν λένε ν' ανοίξουν. Ίσα με τριάντα άτομα προσπαθούν να μείνουν όρθιοι μέσα στο χιόνι. Μούσκεμα είναι τα ρούχα τους. Το χιόνι που πέφτει ασταμάτητα και ο δυνατός άνεμος τους χτυπάνε ανελέητα. Όμως αυτοί όρθιοι, προχωράνε, σέρνονται, βυθίζονται στο χιόνι, σηκώνονται ξανά και συνεχίζουν. Δε φοβούνται το χειμώνα, δε φοβούνται τον θάνατο, μονάχα παλεύουν να φέρουν λευτεριά στη λυγισμένη τους πατρίδα. Τριάντα περίπου αγρίμια, τριάντα περίπου αντάρτες διασχίζουν τον Γράμμο.

Ο πρώτος, κουβαλά στην πλάτη του έναν συναγωνιστή του που μέχρι την προηγούμενη μέρα πολεμούσε μαζί του μα τώρα το μισό πρόσωπό του είναι βαμμένο κόκκινο. Δεν είναι κόκκινο από το τρέξιμο στις βουνοπλαγιές όπως κάποτε, ούτε από θυμό ή συγκίνηση παρά μόνο από το πηχτό, σκούρο αίμα που τρέχει από τον δεξιό του κρόταφο. Πριν μια μέρα πολεμούσε αυτούς που ήρθαν και ρημάζουν την πατρίδα του. Τώρα πολεμά με τον θάνατο.

Πιο πίσω ακολουθούν τέσσερα άτομα που κουβαλούν στους ώμους τους μια πρόχειρη κατασκευή που μοιάζει με κρεβάτι. Κουβαλούν έναν σύντροφό τους χτυπημένο από βόλι λίγο πιο δίπλα από την καρδιά του. Χαροπαλεύει κι εκείνη. Όμως είναι ακόμη ζωντανή, χτυπάει, μέχρι τώρα δεν έχει εγκαταλείψει τον αγώνα. Τουλάχιστον μέχρι τώρα.

Ο Χριστόφορος, ένας από τους τέσσερις που κουβαλάνε τον τραυματία προσπαθεί να κρατηθεί στα πόδια του. Το βαρύ φορτίο που κουβαλά κοντεύει να του σπάσει τον ώμο, τα σκληρά και ταλαιπωρημένα χέρια του προσπαθούν να το κρατήσουν με όση δύναμη τους έχει απομείνει. Τα πόδια του είναι παγωμένα, το κορμί του τρέμει. Τα μάτια του έχουν θολώσει από το κρύο, από το χιόνι που πέφτει ασταμάτητα στο πρόσωπό του και από τα δάκρυα που κυλάνε σιγανά στα μάγουλά του. Είναι βαρύ το φορτίο που κουβαλά, είναι ο μεγάλος του αδελφός, ο σωτήρας του που τον βλέπει να φεύγει, να απομακρύνεται και να φτάνει ως την είσοδο του κάτω κόσμου, να γυρίζει, να τον κοιτά, ύστερα να του χαμογελά και τα στα μάτια του να έχει ζωγραφιστεί μια γλυκιά θλίψη. Κλείνει τα μάτια του ο Χριστόφορος και κουνάει το κεφάλι του, αυτό δεν θα το άφηγε να συμβεί, δεν μπορούσε να διανοηθεί τον αδελφό του να τον αφήνει τόσο νωρίς. Τα ανοίγει και το μόνο που βλέπει είναι το ολόλευκο βουνό μπροστά του και ο χιόνι να πέφτει αθόρυβα. Σφίγγει τα δόντια του και την καρδιά του και συνεχίζει. Για τον αδελφό του.

Πίσω τους, ακολουθούν οι υπόλοιποι αντάρτες. Άντρες και γυναίκες. Κρατάνε με τα παγωμένα χέρια τους τα πανωφόρια τους που αν και σχεδόν λιωμένα πάνω τους, τους κρατάνε ζεστούς. Τα ξερά χείλη που και που ανοίγουν απελευθερώνοντας την ζεστή τους ανάσα που παγώνει αμέσως στον κρύο αέρα.

Έτσι περπατούν μέσα στον παγωμένο χειμώνα περίπου τριάντα ζεστές Ελληνικές καρδιές που δεν λογαριάζουν τίποτα, που δεν λυγάνε ούτε στις πιο μεγάλες δυσκολίες, που χτυπάνε για την πολυπόθητη λευτεριά, που συνεχίζουν να ζούνε μέσα στον θάνατο που τις βαραίνει.

Ξαφνικά ο πληγωμένος αρχίζει να φωνάζει το όνομα του αδελφού του. Ο Χριστόφορος το καταλαβαίνει και η καρδιά του αρχίζει να χτυπά γρήγορα κάνοντας όλο το σώμα του να τρέμει από την αγωνία καθώς προσπαθεί να κατεβάσει το φορείο. Οι άλλοι τρεις τον βοηθάνε.

Τα μάτια του αδελφού του ανοίγουν για λίγο και σταματούν πάνω του, τα χείλη του κουνιούνται σαν να του χαμογελούν και μένει έτσι να χαμογελά κοιτάζοντας τον μικρό του αδελφό από πάνω του να του κρατά σφιχτά το χέρι. Η τελευταία του πνοή όμως έχει ήδη αφήσει το σώμα του, γίνεται ορατή στον παγωμένο αέρα και περνώντας ανάμεσα από τις χιονονιφάδες που πέφτουν απαλά στη γη εξαφανίζεται για πάντα. Το κεφάλι του γέρνει στο πλάι.

Ο Χριστόφορος προσπαθεί να δει αν ο αδελφός του αναπνέει ακόμη. Προσπαθεί απεγνωσμένα να βρει τον σφυγμό του. Τίποτα. «Όχι... Ανδρέα;» λέει αδύναμα. «Όχι! Όχι!» φωνάζει μετά και πέφτει πάνω στο νεκρό σώμα του αδελφού του σφίγγοντας το στην αγκαλιά του. Το ταρακουνά με δύναμη μήπως και ο αδελφός του επιστρέψει πίσω σε εκείνον, ένα ποτάμι δακρύων κυλά στα μάγουλά του και παγώνει πάνω στο πρόσωπό του ενώ η φωνή του φωνάζει απεγνωσμένα το όνομα του Ανδρέα σκίζοντας τις καρδιές των υπολοίπων. Οι λυγμοί του τώρα ακούγονται δυνατά. Ήξερε πως ο αγώνας χρειαζόταν θυσίες αλλά μόνο θεωρητικά. Δεν το είχε φανταστεί έτσι.

Ο πρώτος κατεβάζει κι εκείνος τον συναγωνιστή του από την πλάτη του. Τα μάτια του έχουν κλείσει... Για πάντα. Το στόμα του μισάνοιχτο, χωρίς να παίρνει ανάσες και το πρόσωπό του χλωμό και παγωμένο όπως και όλο το σώμα του. Αυτός που τον κουβαλούσε πασχίζει να βρει μια ένδειξη πως είναι ζωντανός. Μάταια.

Ο Χριστόφορος κλείνει τα μάτια του Ανδρέα. Ένας αντάρτης βγάζει τον σκούφο του σε ένδειξη σεβασμού προς τους δύο νεκρούς και οι άλλοι κάνουν κι αυτοί το ίδιο. Για λίγα λεπτά δεν μιλάει κανένας. Το σφύριγμα του ανέμου μόνο ακούγεται που συνοδεύει τις δύο αυτές ψυχές στο τελευταίο τους ταξίδι. Θρηνεί για τις χαμένες ζωές.

Έχοντας συντροφιά τον θρήνο του ανέμου και τις μικροσκοπικές νιφάδες του χιονιού που πέφτουν πάνω τους χαϊδεύοντας τους, μερικοί από τους αντάρτες ξεκινούν να σκάβουν το χιόνι με τα χέρια τους. Αψηφούν το κρύο και σκάβουν. Σκάβουν... Βρίσκουν χώμα, τα χέρια τους πονάνε. Δεν νοιάζονται όμως. Βυθίζουν τις χούφτες τους στο χώμα και το βγάζουν έξω φτιάχνοντας έναν βαθύ λάκκο. Μόλις τελειώνουν παίρνουν τον πρώτο νεκρό και τον τοποθετούν μέσα στη γη. Ο Χριστόφορος σηκώνει τον Ανδρέα και τον τοποθετεί προσεκτικά μέσα στον λάκκο. Πριν τον αφήσει κάτω τον αγκαλιάζει σφιχτά μια τελευταία φορά και χαϊδεύει τρυφερά το μάγουλό του. Τα όπλα όλων σηκώνονται για να τιμήσουν τους δύο πεσόντες πολεμιστές.

Πρώτος ο Χριστόφορος ρίχνει στον λάκκο λίγο χώμα. Στη συνέχεια όλοι τους ρίχνουν χώμα ανακατεμένο με χιόνι και χιόνι ανακατεμένο με χώμα. Τα πρόσωπα σκεπάζονται για πάντα.

Τα δακρυσμένα μάτια του Χριστόφορου κοιτάζουν τον μικρό λόφο για μια τελευταία φορά. Πρέπει όμως να συνεχίσει τον δύσκολο αγώνα του. Απομακρύνεται ώσπου ο τάφος του αδελφού του δεν φαίνεται πια...

Μήνες μετά...

Η μαυροφορεμένη γυναίκα κοιτάζει αφηρημένα το δάσος πάνω από το μικρό ορεινό χωριό καθώς έπλενε στη σκάφη τα λιγοστά μαύρα ρούχα.

« Αγγελούδια μου, πάνε τώρα τρία χρόνια από τότε που σας είδα τελευταία φορά. Ανοιξάτε τις φτερούγες σας και πετάξατε μακριά μου πουλάκια μου... Κι εγώ; Εγώ έμεινα εδώ μονάχη μου να σας καρτεράω και να γονατίζω συνέχεια μπροστά στο εικονοστάσι και να προσεύχομαι στην Παναγιά: 'Κάνε Παναγιά μου να είναι και τα δυο καλά κι ας είναι εκεί πάνω στο βουνό με τους αντάρτες. Να 'ναι καλά και να γυρίσουν κοντά μου...'.

Αλλά πάλι δεν φαίνεστε πουθενά και μένω μόνη στο άδειο σπίτι και ξαναπέφτω κάτω από την εικόνα της Παναγιάς για ώρες ατέλειωτες: 'Κράτα τα ζωντανά Παναγιά μου τα αγόρια μου κι ας μην τα ξαναδώ ποτέ. Μόνο άφησε τα ν' αναπνέουν κι ας κάνουν ό,τι θέλουνε αυτά... Αλλά μην μου τα πάρεις σε ικετεύω. Σαν τον καημό της μάνας που χάνει το παιδί της δεν υπάρχει όμοιος σ' αυτόν τον κόσμο...'.

Παλικάρια μου, και τη ζωή μου θα έδινά αρκεί να είστε εσείς καλά...

Κάθομαι κάθε απόγευμα και αγναντεύω το βουνό, μήπως και σας πάρει το μάτι μου έστω και λίγο, να ηρεμήσω κι εγώ η δόλια σαν σας δω με τα μάτια μου πως είστε καλά. Κάθομαι και σας τραγουδάω με την ελπίδα ότι η φωνή μου φτάνει ως εσάς και σας συντροφεύει θυμίζοντας σας πως εγώ εδώ σας περιμένω, λαμπάδα αναμμένη που τρεμοσβήνει η φλόγα της.»

Σιγοτραγουδά ένα νανούρισμα και τρίβει τα ρούχα στη σκάφη. Τα ζεστά δάκρυα αφήνουν τα μάτια της, γλιστρούν στα αδυνατισμένα μάγουλά της και πέφτουν ένα-ένα στο χώμα...

... Πέφτουν οι σταγόνες στο χώμα μια-μια και πάνω στο βουνό. Ένας αντάρτης ξεμακραίνει από τους άλλους και περπατά ως την άκρη του γκρεμού. Το παλτό του και τα μακριά μαλλιά του ανεμίζουν, οι σταγόνες της βροχής που δυναμώνει πέφτουν στο πρόσωπό του κι εκείνος κλείνει τα μάτια του παίρνοντας μια βαθιά ανάσα. Από εκεί που βρίσκεται μπορεί να δει το χωριό του. Λίγα άσπρα σπίτια ανάμεσα στους καφέ κορμούς και τα πορτοκαλί φθινοπωρινά φύλλα που καλύπτουν όλη την πλαγιά απ' άκρη σ' άκρη βλέπει από εκεί πάνω και ανάμεσά τους τα στενά, πέτρινα δρομάκια που έτρεχε σαν ήταν μικρός τις ζεστές μέρες του καλοκαιριού έχοντας συντροφιά τον αδελφό του.

Μετά από τρία ολόκληρα χρόνια θα επέστρεφε στο χωριό του. Το πρόσωπό του μελαγχολεί. Ο Ανδρέας θα ήθελε κι αυτός πολύ να πιστέψει μια τελευταία φορά στο χωριό. Δεν πρόλαβε όμως... Δεν πρόλαβε... Πώς θα το έλεγε αυτό στη μάνα τους; Όταν έφυγε ο αδελφός του μαζί με τον καπετάν Λευτέρη που ήρθε στο χωριό και του άλλαξε τα μυαλά με τις φλογερές ομιλίες του, της υποσχέθηκε πως θα πήγαινε μαζί του για να τον προσέχει και τον κρατά μακριά από κινδύνους. Όμως αυτός ήταν ο απρόσεκτος που δεν καλύφθηκε και ο αδελφός του πλήρωσε με την ζωή του το ότι μπήκε μπροστά του να τον προστατέψει.

Η θύμηση αυτής της στιγμής δεν τον άφηνε λεπτό, τον βασάνιζε και τα βράδια δεν τον άφηνε να κοιμηθεί ενώ δεν ήταν λίγες η φορές που έφτανε στο σημείο να τραβά τα μαλλιά του και να κλαίει με τις ώρες κρυφά απ' όλους.

Γι' αυτήν την καταραμένη στιγμή δεν θα μιλούσε ποτέ στην μητέρα του. Δεν θα άντεχε να τον κατηγορήσει, να του φορτώσει κι εκείνη την ευθύνη για τον θάνατο του Ανδρέα. Ποτέ.

Κατεβάζει το όπλο που ήταν κρεμασμένο στον ώμο του και κάθεται στο χώμα ατενίζοντας τον συννεφιασμένο ουρανό. Συννεφιασμένος ήταν κι εκείνος όπως και η ψυχή του.

Σηκώνει τα μάτια του στον ουρανό παρά τις σταγόνες που πέφτουν. «Συγχώρα με αδελφέ μου» ψιθυρίζει. «Συγχώρα με...».

Δύο μέρες μετά...

Η γειτόνισσα χτυπά την πόρτα δυνατά, κοντεύει να την σπάσει από την αγωνία της.

«Μαρία, ήρθαν! Ήρθαν!»

«Ήρθαν...» λέει κι εκείνη προσπαθώντας να το πιστέψει και η ίδια. «Ήρθαν... Ήρθαν!». Και τα δάκρυα αρχίζουν να κυλάνε στα μάγουλά της, δάκρυα χαράς, λαχτάρας, συγκίνησης. Φοράει βιαστικά την ξεφτισμένη της ζακέτα και βγαίνει τρέχοντας από το σπίτι της. Τρέχει στα στενά σοκάκια να φτάσει γρήγορα στην πλατεία του χωριού, να δει τους γιους της που περίμενε τόσο καιρό. Προσπερνάει όποιον βλέπει μπροστά της και τα βουρκωμένα μάτια της θολώνουν.

Φτάνει στην πλατεία. Γύρω της πολύς κόσμος, μάνες που γυρεύουν τους γιούς τους, γυναίκες που γυρεύουν τους άντρες τους και μικρά παιδιά που ψάχνουν τους πατεράδες τους ανάμεσα στους αντάρτες. Άλλοι ψάχνουν τους δικούς τους μέσα στον κόσμο, άλλοι ξεφορτώνουν τα όπλα τους από τις ταλαιπωρημένες τους πλάτες κι άλλοι δίνουν τα ρούχα τους στις γυναίκες να τα βάλουν σε βραστό νερό για να ξεφορτωθούν τις ψείρες.

Κοιτάζει γύρω της σαν χαμένη. Ψάχνει τους δύο γιούς της με τα μάτια της. Δεν τους βλέπει κι αρχίζει να ανησυχεί. Στριμώχνεται ανάμεσα στους ανθρώπους και φωνάζει τα ονόματά τους. «Ανδρέα! Χριστόφορε!».

Ξαφνικά το βλέμμα της σταματά πάνω σε έναν αντάρτη που στέκεται ακίνητος μπροστά της, ψηλός με μακριά και σπαστά καστανόξανθα μαλλιά και γένια και με δύο μεγάλα μπλε μάτια να την κοιτάνε γεμάτα συγκίνηση.

«Χριστόφορε!» φωνάζει και όλος ο κόσμος χάνεται, μένει μόνο αυτή και ο γιος της. Τρέχει και πέφτει στην αγκαλιά του και ξεσπά σε ένα δυνατό κλάμα κρατώντας τον σφιχτά. «Αγόρι μου, ήρθες...» ψιθυρίζει και αρχίζει να κοιτάει σε κάθε σημείο του κορμιού του και να τον ρωτάει αν είναι καλά. Βάζει τις παλάμες της στα δύο μάγουλά του και του χαϊδεύει τα μαλλιά. «Άλλαξες ψυχή μου, μεγάλωσες... Πόσο καιρό έχω να σε δω; Ολόκληρος άντρας έγινες αγόρι μου...». Τον κρατά έτσι για λίγα λεπτά και ύστερα κοιτάζει γύρω της ψάχνοντας και τον άλλο της γιο. «Ο Αντρέας; Που 'ναι ο αδελφός σου αγόρι μου;» ρωτά όλο αγωνία.

Τα μάτια του Χριστόφορου σκοτεινιάζουν και σκύβει το κεφάλι του.

«Δεν ήρθε...»

«Δεν ήρθε; Γιατί; Πού είναι; Πότε θα έρθει;»

«Δεν θα ξαναέρθει...»

«Γιατί;»

Ο Χριστόφορος δεν απαντά. Της μιλούν τα μάτια του που βουρκώνουν.

Τα δάκρυα χαράς γίνονται τώρα δάκρυα λύπης. Πέφτει στο έδαφος και αρχίζει να κλαίει με λυγμούς. Ο Χριστόφορος σκύβει και την αγκαλιάζει. Μένουν οι δυο τους να κλαίνε για τον Ανδρέα.

Μάνα και γιος χώρια, για πάντα. Δεν μπορεί να το χωνέψει, ο γιος της θα γύριζε, τόσο καιρό τον περίμενε. «Γιατί, γιατί το δικό μου το παιδί γιατί; Γιατί Χριστόφορε, γιατί;» φωνάζει μέσα από τους λυγμούς της.

Το στόμα του Χριστόφορου ανοίγει χωρίς όμως να βγάλει ούτε λέξη. Κλείνει τα μάτια του και σφίγγει τη μητέρα του με τα δυο του χέρια. Τι να της έλεγε; Τι;

Χρόνια αργότερα...

Το μόνο που ακούγεται είναι οι πυροβολισμοί και τα πουλιά που πετάνε τρομαγμένα. Οι κορμοί των δέντρων έχουν γεμίσει σημάδια από τις σφαίρες που χτυπάνε πάνω τους. Ο Χριστόφορος τρέχει και τρέχει για να σωθεί χωρίς να ξέρει που πηγαίνει και από πού να καλυφθεί. Τρέχει και που και που σταματά στηρίζοντας την πλάτη του σε κάποιον κορμό για να πάρει μια ανάσα.

Οι πυροβολισμοί σταματάνε για λίγο. Περπατά αργά, χωρίς να κάνει θόρυβο κοιτάζοντας προσεκτικά γύρω του. Βλέπει έναν στρατιώτη να τρέχει. Χωρίς δεύτερη σκέψη τον πυροβολεί και τον τραυματίζει στο πόδι. Ο στρατιώτης πέφτει κάτω και αρχίζει να σέρνεται τρομοκρατημένος μέσα στα φύλλα ουρλιάζοντας από τον πόνο καθώς ο Χριστόφορος τον πλησιάζει απειλητικά με το όπλο του.

«Μη πατριώτη, μη! Σε παρακαλώ, άσε με να ζήσω, με περιμένει η μάνα μου στο σπίτι... Λυπήσου με! Σε παρακαλώ!»

Δεν προλαβαίνει να αντιδράσει, ακούγεται μια φωνή από πίσω του. «Μακριά από τον αδελφό μου!». Κι ύστερα ένας πυροβολισμός.

Ο Χριστόφορος γονατίζει, το όπλο πέφτει από τα χέρια του. Νιώθει το ζεστό αίμα του να κυλά από τον σβέρκο του. Τα μάτια του θολώνουν. Μπροστά του, οι δύο στρατιώτες αγκαλιάζονται κι εκείνος που τον πυροβόλησε προσπαθεί να σηκώσει τον άλλο από το έδαφος.

Κοιτάζει μια τελευταία φορά τον ουρανό. «Ανδρέα...» καταφέρνει να ψιθυρίσει. «Έρχομαι αδελφέ μου, έρχομαι...» λέει και ύστερα όλα σκοτεινιάζουν, δεν ακούει πια τίποτα, δεν βλέπει τίποτα, δεν νοιώθει τίποτα, ούτε τα χρυσαφένια φύλλα του φθινοπώρου που σκεπάζουν το σώμα του που έμεινε εκεί ξαπλωμένο για πάντα.

... « Σας περίμενα τόσο καιρό αγόρια μου. Μάταια. Εσένα Ανδρέα μου σε πήρε από εμένα ένα βόλι Γερμανού. Εσένα Χριστόφορέ μου σε πήρε ο εμφύλιος. Ούτε που έμαθα ποτέ πού αφήσατε τα κοκαλάκια σας. Πηγαινοέρχομαι μόνο στο εκκλησάκι του χωριού και σας ανάβω ένα κεράκι. Παίρνω αγκαλιά τα ρούχα σας που έμειναν εδώ και προσπαθώ να σας φέρω στο νου μου, να μην σβηστεί η εικόνα σας. Να σας θυμάμαι πάντα έτσι όπως ήσασταν.

Μπαίνω στο σπίτι μας και σας βλέπω παντού, να τρέχετε, να παίζετε, να γελάτε. Παντού ακούω τις φωνές σας. Γυρίζω στο παρελθόν, τότε που ήσασταν μικρά, που ζούσε ακόμη ο πατέρας σας και ήμασταν όλοι μαζί.

Όμως δεν μας άφησαν... Δεν μας άφησαν...

Αχ, Παναγιά μου, τι αβάσταχτος που είναι αυτός ο πόνος! Μου τα πήραν όλα, δεν μου έμεινε τίποτα. Κι εμένα και τόσες άλλες μανάδες σε κάθε γωνιά της Ελλάδας. Τα αγγελούδια μου έφυγαν πάνω στα νιάτα τους, έπεσαν θύματα σε μια ατέλειωτη θυσία. Κι ο άντρας μου το ίδιο. Σε απανωτούς πολέμους που σκόρπησαν τον θάνατο σε κάθε γωνιά της πατρίδας.

Πέρασε η κατοχή, πέρασε και ο εμφύλιος και νόμιζα πως πέρασαν και όλα τα άσχημα πράγματα που περνούσαμε. Όμως έκανα λάθος. Για μένα τώρα αρχίζουν, τώρα αρχίζει ο Γολγοθάς μου, μια ολόκληρη ζωή μόνη μου, ολομόναχη.

Τώρα έμειναν μόνο τα έρημα ντουβάρια κι εγώ να τριγυρίζω ανάμεσά τους σαν φάντασμα. Να καρτεράω ακόμη...»

ΤΕΛΟΣ.